

А. В. Медведєв

(Мирноградський осередок
ДонОО НСКУ „Старий рудник”)

**Українська соціал-демократична робітничка партія на
Луганщині в добу Української Центральної Ради
(березень 1917 – квітень 1918)**

Після Лютневої революції 1917 р. й зняття заборони на діяльність політичних партій в Україні почалося стрімке відновлення партійних організацій Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) при активній участі Бюро Центрального комітету УСДРП і, перш за все, його члена В. Винниченка. У квітні 1917 р. в Україні вже діяло вісім місцевих партійних організацій УСДРП у Харкові, Полтаві, Дніпрі, Києві, Одесі, Звягелі, Бердянську та Черкасах [3 с. 48].

Разом з відновленням діяльності партійних організацій УСДРП по амністії Тимчасового уряду з в'язниць почали виходити провідні діячі УСДРП, одним з них був уродженець Луганщини з сучасної Новоайдарської громади, Дубовий Ф. Є. Ще до революції Дубовий Ф. Є. був одним з лідерів Катеринославської організації УСДРП, після відновлення її діяльності у березні 1917 р. Дубовий Ф. Є. був обраний секретарем Катеринославського комітету УСДРП. Цю посаду він обіймав до 1919 р. Завдяки активній агітаційній та організаційній діяльності Дубового Ф. Є. в околицях Катеринослава були засновані численні осередки УСДРП. Окрім цього, Дубовий Ф. Є. брав активну участь у політичному і громадському житті України, був членом Катеринославської думи, Катеринославської Української Губернської Ради, чия діяльність також поширювалась на південну частину Луганщини, членом Української Центральної Ради та Всеукраїнської Ради робітничих депутатів, входив до складу комітету по скликанню З'їзду поневолених народів Московії у Києві [3, с. 52; 19, с. 13].

На самій Луганщині вже в березні 1917 р. знаходились окремі члени та прихильники УСДРП, які мали зв'язок з Харківським комітетом УСДРП. Про це може свідчити те, що на перших зборах комітету який відбувся 5 березня 1917 р., учасники зборів прийняли рішення відправити: „*Одного товариша в Донецький басейн на допомогу товаришам*”. На

першій українській маніфестації яка відбулась у Луганську 11 травня 1917 р. в Миському саду першим з промовою виступив секретар Харківського комітету УСДРП Петренко М. Т., який під час виступу заявив, що тільки УСДРП відстоює класові інтереси українського робітництва і бореться з буржуазією усіх національностей. Після цього Петренко М. Т. закликав присутніх записуватись в УСДРП. А вже 12 травня на заводі Гартмана відбувся спільний мітинг представників Харківських комітетів УСДРП і УПСР, на якому було присутні 2000 робітників. Спочатку виступив представник УСДРП з доповіддю про важливість національного питання в житті українського робітництва, потім – представник УПСР, після чого відбулась дискусія між представниками УСДРП і УПСР з приводу земельного питання. Після цього робітники, розбившись на дрібні групи, почали обговорювати програми партій. Так у Луганську був закладений Тимчасовий організаційний комітет УСДРП, одними з перших членів якого стали робітник-металіст Шабла Д. і столяр Лобода Н. М. Луганська організація УСДРП одразу випустила відозву „До робітників-українців міста Луганська”. Також, за словами Шабла Д., супереч партійним догмам луганська організація УСДРП виділила групу агітаторів для організації на Луганщині осередків Української партії соціалістів революціонерів [8, с. 4; 9, с. 4; 10, с. 3–4; 5, с. 23–34, 169].

4 червня 1917 р. в приміщенні Ради робітничих та солдатських депутатів Луганська відбулись перші загальні збори міської організації УСДРП, всього ж на збори прийшли 60 членів партії. Головою був обраний Сахацький В. Ф., писарем Клюй, також на зборах був присутній представник Харківського комітету УСДРП Петренко М. Серед цілої купи питань, які обговорювали, головним було створення Луганського комітету УСДРП. За підсумками було прийнято рішення, що Луганський комітет УСДРП буде складатись з 12 членів, по одному від заводських комітетів міста. До комітету були обрані: Корінченко, Бахмуцький, Сахацький В. Ф., Пономарьов, Журбенко, Леонтовська, Клюй, Заяць, Семенов, Таценко А. І., Сергієнко, Кокосенко. Також була обрана ревізійна комісія з трьох осіб, до театральної комісії були обрані Васильєв, Сахацький В. Ф.,

Любченко, Кокошенко, Кратен. Було вирішено організувати групу для поширення партійної літератури УСДРП в місті. Членські внески були визначені у таких розмірах: вступний – 1 карбованець, 50 копійок – щомісячний. Одразу після закінчення зборів ЦК УСДРП було повідомлено про заснування у Луганську комітету УСДРП, який обіцяв передавати 25% членських зборів ЦК [11, с. 4].

10 червня театральна комісія УСДРП в приміщенні Комерційного клубу представила виставу під орудою Тапенко В. У виставі брали участь Харитоненко, Перець, Тапенко А. І., Кратинів, Павленко і Лисенко Ю. [12, с. 4].

В червні 1917 р. Тимчасовий організаційний комітет УСДРП був створений на Содовому заводі Товариства „Любимов, Сольве і К” у Лисичанську. Партійна організація у Лисичанську, на відміну від луганської, була заснована членами РСДРП і ПСР, які покинули лави московитських партій. Новостворена партійна організація просила ЦК УСДРП вислати у Лисичанськ партійну літературу, програму партії та вказати на районну організацію УСДРП, до якої вони могли б прилучитись. Також лисичанський осередок УСДРП випустив відозву до українського робітництва „Товариші Українці! Україна прокидається...”. Запис у партію проводив Духовський В. М. і Перець Г. У. [13, с. 4].

11 липня в селищі Іванівка сучасного Ровеньківського (до 2020 р. – Антрацитівського) району, було створено Іванівський комітет УСДРП, першими членами якого стали місцеві селяни та робітники. Головою партійного комітету був обраний Гавенко П., писарем Брага І., скарбником Максименко Г. [14, с. 3].

20 липня вперше в Луганську, як писала місцева газета „Голос селянина”, в Літньому театрі Гірничо-Комерційного клубу театральна трупа Ліхтера поставила виставу по п’єсі „Брехня”, написаною головою Генерального Секретаріату і лідером УСДРП В. Винниченком. Перед виставою член УЦР Мирошник прочитав реферат „Винниченко як письменник і політичний діяч”. 23 липня члени Іванівського комітету УСДРП, театralи-аматори під керівництвом Ложчевко М., поставили виставу. 33 карбованці, які були зібрані з глядачів, партійці відправили на користь ЦК УСДРП [7, с. 2].

У серпні-вересні на Луганщині відбувались перші загальні демократичні вибори у місцеве самоврядування. На цих виборах місцеві осередки УСДРП вперше брали участь як українська політична сила. Але, не маючи значних партійних сил і не користуючись популярністю серед місцевого населення, представники УСДРП не здобули значного результату. В Луганську на виборах у міську думу вони не висунули окремого списку, а йшли разом з РСДРП та Бундом і отримали 10 місць у думі. Від УСДРП в думу потрапив Сахацький В. Ф. [2, с. 24].

8 вересня 1917 р. в Катеринославі відбулась Крайова конференція УСДРП, на якій були присутні й представники з Луганщини. Серед питань, які обговорювались, одним з важливіших було партійне будівництво на Катеринославщині. За підсумком обговорень, було вирішено створити районі об'єднання УСДРП. Серед запропонованих було й Донецьке, *„осередком котрого був би Донецький кам'яновугільний басейн”*. [15, с. 2].

У вересні-жовтні ситуація на Луганщині значно змінилася на гірше. Московитські партії РСДРП та ПСР почали вести ворожу агітацію проти українського національного руху та українських організацій, серед яких були й осередки УСДРП, називаючи все це *„німецькою інтригою”*. Цю ворожнечу можна пояснити як реакцією на конфлікт між Генеральним Секретаріатом і Тимчасовим урядом, який почався влітку 1917 р., так і значною активізацією українських партій на Луганщині, про що писав більшовик Миколаєнко І.: *„Українці були, безперечно, активніше меншовиків, бундівці та інших угодовських партій”*. Також в цей час, на протигагу органам місцевого самоврядування, які знаходились під впливом московитських партій, українські організації, в тому числі й УСДРП, створили Українську повітову раду Слов'яносербського повіту як орган національного самоврядування українців Луганщини [6, с. 2; 4, с. 204].

Після Жовтневого перевороту представники московитських і єврейських партій відмовились брати участь у роботі органів місцевого самоврядування, які контролювали більшовики. І усі незадоволенні політикою більшовиків перейшли до Української повітової ради Слов'яносербського

повіту, яка на нетривалий час стала українською владою в цій частині Луганщини. В той же самий час частина членів УСДРП почали переходити до більшовиків. Наразі невідомо чи цей відбувся розкол та утворення окремої організації УСДРП незалежних, чи це був просто перехід окремих членів УСДРП до РСДРП(б) [4, с. 204].

Значно ситуація для УСДРП покращилась на Луганщині після III Універсалу УЦР, яка 7 листопада 1917 р. проголосила Українську Народну Республіку. Після цього луганська організація УСДРП, яка упродовж усього свого існування не перевищувала 100 членів, зросла до тисячі осіб. *„...Се була справді робітничка організація, ні одного інтелігента...”*, – писав сучасник. Аналогічні процеси, імовірно, відбувались і в інших організаціях УСДРП на Луганщині. В Лисичанську місцевий комітет УСДРП ініціював і взяв участь у створенні в місті та навколишніх селах загонів Вільного козацтва для охорони правопорядку та протидії Червоній гвардії [16, с. 4; 1, с. 232].

2–3 грудня у Катеринославі відбулась губернська конференція УСДРП, на яку прибули делегати від Луганщини. Головним чином на конференції обговорювались вибори в Українські Установчі Збори та формування кандидатських списків. Було прийнято рішення брати участь у виборах окремим списком під № 15, спеціальна виборча комісія УСДРП склала списки кандидатів, серед яких були три представники від луганської організації УСДРП – Лобода Н. М., Федорів В. Ю., Таценко А. І. [17, с. 3–4; 18, с. 3–4].

8 грудня 1917 р. почалась перша радянсько-українська війна, яка невдовзі докотилась до Луганська. 24 грудня в місто прибув 1-й Московський революційний загін на чолі з Сабліним Ю. В. Прибуттям московитів скористались місцеві більшовики, які почали терор проти місцевих українських організацій, в тому числі й УСДРП. Свідок тих подій, член УСДРП, пізніше писав: *„...за панування більшовиків багато десь зникло (членів УСДРП – прим. автора)”* [14, с. 4].

Не зважаючи на більшовицьку окупацію Луганщини, на початку січня 1918 р. в Луганську була сформована виборча комісія для виборів в Українські Установчі Збори. Через затримку виборчих списків, які мали прийти з Катеринослава,

вибори на Луганщині проходили з 14 по 16 січня 1918 р. За їх результатами жоден кандидат від луганської організації УСДРП не пройшов в Українські Установчі Збори [19, с. 2; 4, с. 205].

Що відбувалось з лютого по квітень 1918 р. з місцевими організаціями УСДРП ми не знаємо, член Катеринославського комітету УСДРП, який підписався у газеті „Хведько” (це, імовірно, може бути Дубовий Ф. Є.) про ці місяці писав: *„Москвичи оказались каральною експедицією і почали практикувати судові розправи над своїми політичними противниками. Насаджують «совітську» владу вони «устрашили» всіх, хто не визнавав сієї влади...”* [19, с. 2].

Нам відомо що більшовицьку окупацію пережили організації УСДРП в Лисичанську та Луганську, які відновили свою діяльність наприкінці квітня 1918 р., відразу по звільненню регіону від більшовиків [14, с. 4; 1, с. 326].

Джерела та література

1. Борьба за Октябрь на Артемовщине : Сборник воспоминаний и статей / С предисл. и под ред. М. Островского. Харьков : Пролетарий, 1929. 392 с. **2. Вечерний** Луганск. 2006. № 11 (272). **3. Висоцький О. Ю.** Українські соціал-демократи та есери : досвід перемог і поразок. К. : Основні цінності, 2004. 272 с. **4. Николаенко И.** Подготовка Октября в Луганске. *Летопись революции.* 1927. № 5–6 (26-27). С. 190–207. **5. Майстренко І.** Історія мого покоління: Спогади учасника революційних подій в Україні. Едмонтон : Канадський Ін-т Українських студій, 1985. 416 с. **6. Нова** Рада. 1917. № 144 (23.09.1917). **7. Нова** Рада. 1917. № 114 (17.08.1917). **8. Робітнич**а газета. 1917. № 2 (31.03.1917). **9. Робітнич**а газета. 1917. № 43 (25.05.1917). **10. Робітнич**а газета. 1917. № 44 (26.05.1917). **11. Робітнич**а газета. 1917. № 69 (24.06.1917). **12. Робітнич**а газета. 1917. № 70 (25.06.1917). **13. Робітнич**а газета. 1917. № 75 (02.07.1917). **14. Робітнич**а газета. 1917. № 110 (15.08.1917). **15. Робітнич**а газета. 1917. № 134 (14.09.1917). **16. Робітнич**а газета. 1918. № 302 (26.05.1918). **17. Робітнич**а газета. 1917. № 209 (17.12.1917). **18. Робітнич**а газета. 1917. № 213 (22.12.1917). **19. Робітнич**а газета. 1918. № 228 (14.01.1918).